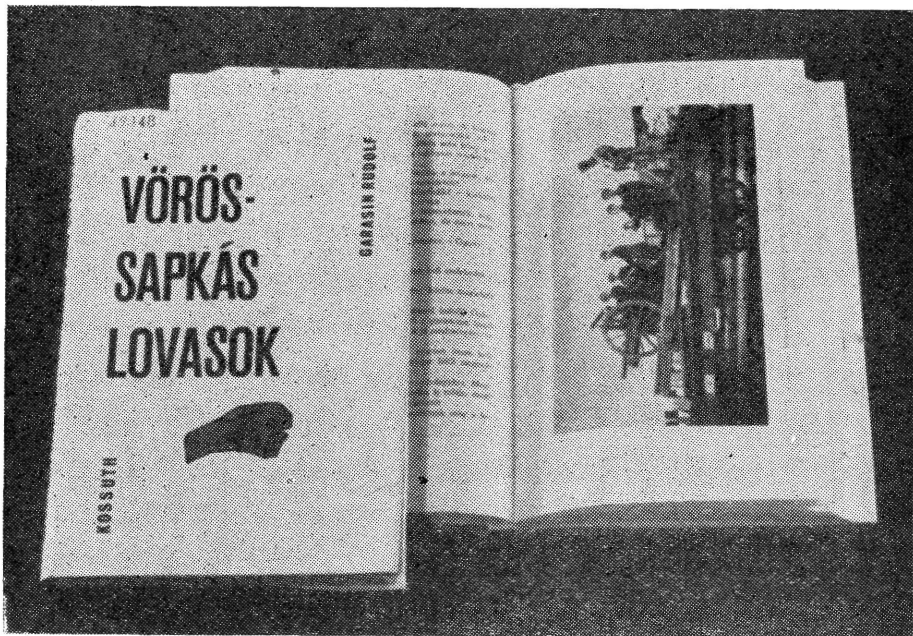

GARASIN RUDOLF:
VÖRÖSSAPKÁS LOVASOK

(Budapest, Kossuth Könyvkiadó, 1967. 330 o.)

Történelemkönyveinkből, tanulmányokból és cikkekből ma már tudjuk, hogy ötven évvel ezelőtt több, mint százezer hazánkfia állt oda a világ első proletárhatalmát védelmezni. Történe-szeink is jelentős munkát végeztek ez ideig, hogy e harcok hiteles történetét megírják. Mégis éreztük, hogy a történeti feldolgozások sorából valami még hiányzik, mégpedig a történeti memoár-irodalom, amely a személyes résztvevő szavaival mondja el azoknak a világot

formáló harcoknak a történetét, amit az orosz dolgozók más országok munkásaival együtt vívtak meg.

En ezért nem tartom Garasin Rudolf elvtárs könyvét hézagpótlónak, hanem nyitánynak, kezdetnek. Amíg nem késő, pótolni kell — amit lehet — a máris pótolhatatlan mulasztásból. Nekünk, akik hazafias neveléssel foglalkozunk, íróknak, akik történelmi regényeket írnak, filmeseknek, akik romantikus filmre vágnak, kimeríthetetlen kin-

cesebánya lehet a Szovjet-Oroszország polgárháborújában részt vett internacionalisták még fellelhető története.

Nem lehet lelkesedés nélkül olvasni, hogy a lovasezred micsoda igyekezettel tört nyugat felé, haza, a Magyar Tanácsköztársaságot megsegíteni. Ugyanezek a katonák — hazájuk vesztesét látva 1919 augusztusában — keserűségüket és bosszújukat a saját fehéreiken töltik ki. Kemény csapásokkal vesznek maguknak elégtételt Ukrajnában — ha már Szolnoknál nem tehették meg.

Hazát jelent nekik az ellenforradalmi bandákat kergető, vándorló ezred. A sebesültek visszakíváncsoznak — vagy egyszerűen visszaszöknek övéik közé, mint tette ezt Papp József is. A hadtápfőnök a zsákmányból hazai lakomával traktálja az egységet: szalonnával, kenyérrrel.

Az ezred, a közösség vált hazává számukra, kicsiben, szimbolizálva a még nagyon sokára megszülető magyar hazát, ahol majd ugyanolyan közösség veheti körül őket, mint 1919–1920-ban Ukrajnában. Eddig, ha mi hazafiságról beszélünk és haladó hagyományainkhoz nyúltunk, akkor Piski, Tarpa, Komárom, Arad volt a földrajzi határ — esetleg néhány kilométerrel több. Mulasztásunk tükröződik néhol fiatalságunk egyoldalúságában, amikor Risorgimentótól az internacionalistákig húzódo forradalmi, a népi Magyarországot is jelentő vonalat szinte kifelejtjük saját haladó hagyományainkból, megelőgedve a Rákóczi—Kossuth—Tanácsköztársaság ismeretével.

Garasin elvtársék nemcsak jobban érezték, de jobban is tudták akkor, 1919–1920-ban, hogy az ő helyzetük, a kozákok kaszabolása a darutollasokat is gyengíti.

És itt rejlik a könyv következő nagy tanulsága. Tanítjuk is, elmondható könnyen, hogy hazafiság és internacionalizmus elválaszthatatlan. De hogy mennyire összeső a kettő, arra a szerző könyvében írtak szolgálnak jó példának. Az orosz, az ukrán, a grúz, a tatár és a sok nyelvű ország többi népének szabadságát kívívják a vöröskatonák. Közöttük saját fiaikon kívül magyarok, németek, kínaiak, osztrákok, horvátok is voltak. Nekik nem kellett tanulni az internacionalizmust, nekik készen adatott a történelmi szükség-szerűség. Azonos volt a közös ellenség:

az ellenforradalom. Valamennyi dolgozó ellen tört. Csak együtt, a legteljesebb baráti, elvtársi együttműködésben lehetett eredményesen felvenni velük a küzdelmet. Az internacionalistáknak nap-nap után kellett tapasztalni a közös egymásrautaltságot, közben a barátság szálai szövődtek Li-Fan, Vinyickij, Gyuricza, Vass, Oskar Kaspar és a többiek között. Valamennyien pedig együtt barátkoztak a lakossággal. Ukránokat, oroszokat szabadítottak fel ukrán, orosz ellenforradalmárok zsarnoksága, fosztogatásai alól. Visszaadták a rablott holmit, törvényt ültek, ha kellett; megszilárdították a tanács hatalmat. Ők voltak a bosszúálló és jövőt teremtő nép. És ez a lehető legtermészetesebb volt valamenyüik számára, néhány évvel a háború elvakult, sovinsizta gyűlölete után, évezredek félrevezetés, tudatos butítás, „úri huncutságok” ellenére. Tették különösebb általános műveltség, tanultság nélkül — amiért saját uraik felelősek —, de példamutató kulturáltsággal, leleményességgel, amilyen csak a népben lehet. Az igazi emberség hordozói voltak.

De mint a nép embersége, természetessége, úgy ők is át voltak itatva — és tetteik is — magvas, vaskos humorral, ötletekkel. A spanyol pikareszk regények fordulatossága, Till Ulenpiegel talpraesettsége jut eszembe a könyv lapjait forgatva. Pompás epizód, szinte filmre kívánczó a kijevei lőszerzés esete. Lóhiány miatt a huszárok gyalogosan, a nyeret hátukon cipelve baktattak a térdüket röhögve csapkodó fiákeresok között. A forgalom is leállt a színjátékra. Mígnem valamelyik huszár megunta a szegényt, elkötötte az egyik fiákeres lovát s nemsokára lovon ült, mivel a példa ragadós, az egész század. Azután az utcán „felszerelt” fiákeres részleg sürgősen elügetett lovat szerezni a fehérektől, persze minél messzebb a parancsnoki mennydörgéstől.

Az internacionalisták leleményességéről szólnak azok a felbukkanó epizódok, amelyek a lovas egység „technikájában” beálló változásokat írják le. Először lovas katonákká, vörös huszárrá válnak gyalogosból. A gyors mozgású lovas egységek pánclvonatokat zsákmányolnak az ellenségtől. Tüzérek, pánclvonatosok lesznek. Ha hajókat találnak; hadiflottát szerveznek. Igazi

elemük azonban a ló. Huszárok ők igazából, bár csak vörös sapkájuk egyforma, öltözetük vegyes nagyon. Ez a vörös sapka Ukrajnában híressé vált. A fehér-kozákoknak a meglepésszerű támadást jelentett, a fosztogató kulákbandáknak fergeteges rohamot, a kifosztott népnek a rablott holmi visszadását, felszabadított parasztoknak földet — magának a vörös huszároknak pedig csatákat, fáradságot, hideget, nélkülözést és a családot olyan messze, hogy elgondolni sem lehetett. Az ott-hon melegét azonban az ukrán nép szeretete, gondoskodása igyekezett pótolni.

Garasin Rudolf elvtárs érdeme, hogy nem szépít. A veszteségekben, néha fellépő rossz hangulatokban, elkövetett hibákban is a becsületes harcos látszik. Az eredmények olyanok voltak, hogy a problémákról, bajokról bátran lehetett beszélni. Így hihető teljesen igaz-

nak a visszaemlékezés. Nem csupán hurrá vagy mártírszemlélet a könyv. Nem heroikus alakok a szereplők, csak egyszerűen kemény katonák, virtigli huszárok, néha csupán szitkozódó férfiak — emberek.

Szívünkhöz nőnek a regény szereplői. Horváth István, a lovas egység parancsnoka, Gyuricza Mátyás, Vass István, Andrej Vinyickij lovas századparancsnokok, Papp József, Szonja, Li-Fan, Oskar Kaspar, Petya, az ezred fogadott gyermeke. Különösen kedvessé válik olvasás közben Garasin elvtárs, aki a visszaemlékezés során alig beszél magáról, inkább a többes szám, a „mi” járja. De *mi* is tudjuk, hogy a szerénység mögött egy lelkes forradalmár gazdag életútja áll. Szeretetünk és tiszteletünk az övé. Várjuk kíváncsian könyve folytatását.

Bencze László